

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 04.06.1986, sp. zn. 1 Tzf 3/86, ECLI:CZ:NS:1986:1.TZF.3.1986.1

Číslo: 12/1987

Právní věta: K aplikaci pravidla v pochybnostech ve prospěch obviněného. K úloze znalce psychologa při hodnocení věrohodnosti výpovědi obviněného, popř. svědka. Znalec psycholog je povolán vyjádřit se k těm rysům osobnosti obviněného, popř. svědka, které mohou mít vliv na jeho věrohodnost, není však oprávněn vyjadřovat se k otázce, zda výpověď obviněného nebo svědka je věrohodná či nikoliv, popřípadě která z rozdílných výpovědí téže osoby je věrohodnější. Takové hodnocení důkazů přísluší soudu, který je povinen postupovat při tom podle § 2 odst. 6 tr. ř.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 04.06.1986

Spisová značka: 1 Tzf 3/86

Číslo rozhodnutí: 12

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Dokazování, Důkaz znalecký

Předpisy: 141/1961 Sb. § 2 odst. 6

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

K stížnosti pro porušení zákona, kterou podal generální prokurátor ČSSR, Nejvyšší soud ČSSR zrušil v celém rozsahu rozsudek městského soudu v Praze ze dne 20. července 1982 sp. zn. 1 T 10/82 i usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 13. října 1982 sp. zn. 11 To 68/82 ohledně obviněného J. N. a městskému soudu v Praze přikázal, aby věc v rozsahu zrušení znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Rozsudkem městského soudu v Praze ze dne 20. července 1982 sp. zn. 1 T 10/82 byl obviněný J. N. uznán vinným trestným činem vraždy podle § 219 tr. zák., jehož se dopustil ve spolupachatelství s odsouzeným L. V. Za tento trestný čin byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 14 (čtrnácti) roků, pro jehož výkon byl zařazen do III. nápravně výchovné skupiny. Tohoto trestného činu se obviněný podle rozsudku dopustil tím, že společně s L. V. dne 7. 9. 1981 kolem 22.30 hod. pod smyšlenou záminkou a po předchozí dohodě o jeho usmrcení vylákali J. P. k retenční nádrži mezi ulicemi K retenci a U Hostivařského nádraží v Praze 10, kde mu nejprve L. V. zasadil ránu kamenem do hlavy a potom, když poškozený padl na zem, mu střídavě zasadili celkem osm bodných ran do oblasti zad a beder. Když poškozený přestal jevit známky života, pustil mu L. V. na hlavu nejméně třikrát kámen o hmotnosti nejméně 20 kg, čímž mu přivodil smrt, jejíž bezprostřední příčinou bylo

zhmoždění mozku při rozsáhlých zlomeninách lebky.

Usnesením Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 13. října 1982 sp. zn. 11 To 68/82 bylo odvolání obviněného J. N. proti tomuto rozsudku zamítnuto podle § 256 tr. ř. jako nedůvodné.

Skutkový stav ohledně spolupachatelství obviněného J. N. na trestném činu vraždy rozvedený ve výroku rozsudku městského soudu v Praze opřel městský soud především o usvědčující výpovědi spoluobviněného L. V. ve dnech 8. a 9. 9. 1981 a 21.1. 1982, dále o výpověď při druhé konfrontaci ze dne 28. 1. 1982 a o výpověď v hlavním líčení. Podle těchto výpovědí obvinění L. V. a J. N. se setkali dne 7.9. 1981 po delší pouze náhodně, když se dříve seznámili v učňovském učilišti, z něhož byl N. v druhém ročníku vyloučen pro napadení spolužáka. Z iniciativy obviněného V. sešli se v odpoledních hodinách a po návštěvě restaurací Rabediel v areálu hotelu Flora v Praze 2, Akropolis a Michelské restaurace v Praze 4, sedli si na lavičku v blízkosti Michelské restaurace a povídali si. Během tohoto rozhovoru se V. svěřil N., že má přítele, kterého zná od dětských let, že spolu „dělali auta“ a nyní ho vydírá, nutí k trestné činnosti a vyhrožuje, že oznámí jeho rodičům a na psychiatrické klinice, že opět fetuje. V. se svěřil N., že uvažuje o usmrcení tohoto přítele, že však oba bydlí ve stejném domě a znají se a V. by byl z trestného činu podezřelý. Obviněný N. projevil ochotu se na usmrcení této osoby zúčastnit. Dohodli se proto na plánu, podle kterého V. vyláká poškozeného P. ven pod záminkou, že u retenční nádrže v Hostivaři mají auto, které potřebují otestovat. N. měl s P. odejít do prostoru retenční nádrže a tam jej usmrtit nožem, V. měl zůstat doma s matkou, aby mohl prokázat alibi. Kolem 22.30 hod. odešel však k retenční nádrži s poškozeným P. N. i V. Tam V. udeřil P. kamenem do zátylku a když P. upadl, přiměl ho, aby se otočil na břicho. Obviněný N. pak vytáhl z kapsy nůž, poklekl při levém boku poškozeného, levou rukou se opřel o jeho rameno a pravou rukou mu zasadil několik bodných ran do prostoru zad. Potom předal nůž V., který se nad poškozeným rozkročil a rovněž jej dvakrát bodl do prostoru zad. Potom vrátil nůž N., který zasadil poškozenému další rány. Když P. již nejevil známky života, V. jej odtáhl za nohy do křoví a tam mu pustil z výšky asi půl metru třikrát na hlavu kámen o hmotnosti nejméně 20 kg. N. mezitím očistil nůž od krve. Potom společně odešli do bytu V., kde V. zjistil, že má zakrvácenou košili. Obviněný N. pak cestou do svého bytu odhodil nůž do kanálu na Sokolovské (podle úředního záznamu na Křižíkově) ulici a zakrvácenou košili odložil do popelnice. Nůž byl orgány VB zajištěn v kanále, košile zajištěna nebyla, neboť mezitím došlo k odvozu odpadků.

Výpovědím obviněného V. ve dnech 10. 12. 1981, 5. 1. 1982 a 12. 1. 1982, jimiž V. odvolal své usvědčující výpovědi a uvedl, že poškozeného bodal nožem sám a N. pouze přihlížel, a že neexistovala předchozí dohoda o zabití poškozeného P., soud neuvěřil přesto, že obviněný N. od samého počátku trestního stíhání popíral aktivní účast na zavraždění P. Podle těchto výpovědí N. se nedohodl s V., že usmrtí P. K retenční nádrži odešel s V. a P. proto, že z V. řeči pochopil, že V. chce P. zbít, aby mu ukázal, že má nad ním převahu, a N. mu měl pouze pomoci, kdyby to sám nezvládl. Nůž sice v bytě V. dal do kapsy, aby ho ukryl před matkou V., před domem však nůž V. vrátil. Připustil, že očistil nůž od krve a později cestou domů odložil nůž do kanálu a zakrvácenou košili odložil do popelnice. Při hodnocení výpovědi V. soud přihlédl ke znaleckému posudku znalce z oboru psychologie, který považoval za nejvěrohodnější výpověď V. ze dne 8. 9. 1981, tedy krátce po jeho zadržení. Podle názoru soudu ta část výpovědi V., v níž uvedl, že do poškozeného P. bylo bodáno ze dvou směrů a ve třech etapách (nejprve bodal N., potom V. a opět N.), koresponduje se znaleckým posudkem znalců z oboru soudního lékařství v údajích o lokalizaci, orientaci, směru a počtu bodných ran nakupených do tří skupin. Při hodnocení věrohodnosti obviněného N. soud přihlédl rovněž k posudku znalce z oboru psychologie, podle něhož je věrohodnost N. sporná, poněvadž již v průběhu psychologického vyšetření se snažil ovlivnit výsledky testů tak, aby se jevil v příznivějším světle. Dále soud poukázal na rozpory ve výpovědích obviněného N. týkajících se motivu jeho jednání po zavraždění P. Zprvu vypovídal, že mu V. nevyhrožoval, že mu jen doporučil, aby si opatřil alibi, později uvedl, že mu hrozil, pokud na něho něco řekne, že ho také „potopí“. V. v jednání nezabránil,

protože se ho bál, když viděl, co dělá s P. Na hlavním líčení tvrdil, že mu V. vyhrožoval, aby zůstal u nádrže nebo že si to s ním vyřídí, a proto ze strachu na něho počkal. Soud z těchto důvodů považuje výpověď N. za nevěrohodnou a nelogickou a má za to, že jeho obhajoba je vyvrácena výpovědí spoluobviněného V.

S těmito závěry se ztotožnil i Nejvyšší soud České socialistické republiky. Podle jeho názoru výsledky provedeného dokazování poskytují spolehlivý podklad pro zjištění, že obvinění V. a N. po předchozí dohodě a společným jednáním usmrtili poškozeného J. P., čímž spáchali trestný čin vraždy podle § 219 tr. zák. ve spolupachatelství (§ 9 odst. 2 tr. zák.). Prohlášení V. před Nejvyšším soudem České socialistické republiky při udělení posledního slova, že N. neměl aktivní účast na vraždě P., považoval odvolací soud za „extempore“ a za průhlednou a spekulativní snahu obviněného V. zpochybnit za přítomnosti rodinných příslušníků obviněných správnost skutkových zjištění.

Proti usnesení Nejvyššího soudu České socialistické republiky, pokud jím bylo zamítnuto odvolání obviněného J. N. proti rozsudku městského soudu v Praze, podal generální prokurátor Československé socialistické republiky ve prospěch obviněného J. N. stížnost pro porušení zákona. Poukázal v ní na podstatné rozpory ve výpovědích L. V., které nemohou být proto spolehlivým důkazem o tom, že se obviněný J. N. podílel na úmyslném usmrcení J. P. Podle stížnosti pro porušení zákona nalézací soud postupoval nesprávně, když posouzení, která z více výpovědí obviněných L. V. a J. N. je věrohodná, ponechal na znalci z oboru psychologie, ač byl povinen tuto otázku sám posoudit s přihlédnutím i k ostatním provedeným důkazům. Nalézací soud postupoval v rozporu se základní zásadou trestního řízení „v pochybnostech ve prospěch obviněného“ a s ustanovením § 2 odst. 5, 6 tr. ř., když za tohoto stavu důkazního řízení uznal obviněného J. N. vinným trestným činem vraždy podle § 219 tr. zák. spáchaným ve spolupachatelství s již odsouzeným L. V. Nejvyšší soud České socialistické republiky dopustil se pak stejného pochybení, když důvodně podané odvolání obviněného J. N. proti tomuto rozsudku městského soudu v Praze zamítl podle § 256 tr. ř. jako nedůvodné. V závěru stížnosti pro porušení zákona byl vysloven právní názor, že obviněnému lze prokázat, že svým jednáním naplnil znaky méně závažných trestných činů nadřování podle § 166 odst. 1 tr. zák. a neoznámení trestného činu podle § 168 odst. 1 tr. zák.

Nejvyšší soud Československé socialistické republiky přezkoumal na podkladě stížnosti pro porušení zákona v rozsahu uvedeném v § 267 odst. 1, 2 tr. ř. správnost napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky, jakož i řízení, jež mu předcházelo, a shledal, že zákon byl porušen v ustanoveních vytknutých v stížnosti pro porušení zákona.

Podle § 2 odst. 5, 6 tr. ř. orgány činné v trestním řízení jsou povinny postupovat tak, aby byl zjištěn skutečný stav věci, a při svém rozhodování z něho vycházet. Důkazy hodnotí podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.

Skutkovým závěrům obou soudů nelze přisvědčit. Především je třeba zdůraznit, že znalec psycholog se může vyjádřit obecně k těm faktorům osobnosti obviněného, které mohou mít vliv na jeho věrohodnost, není však oprávněn vyjadřovat se k otázce, která z několika výpovědí vyslychaného je věrohodnější. Z ustanovení § 107 odst. 1 tr. ř. vyplývá, že takové hodnocení důkazů přísluší jen soudu, přičemž soud je povinen postupovat při hodnocení důkazů podle § 2 odst. 6 tr. ř.

Znalec psycholog ve svém závěru uvedl, že nejvěrohodnější je usvědčující výpověď V. z 8. 9. 1981. Vysvětlení V., že tuto výpověď změnil ve prospěch N. proto, že měl pocit, že ho do trestné činnosti zatáhl a že bude proto na místě, aby trestní následky nesl pouze on sám a o účasti N. nehovořil, považoval znalec za věrohodné a pravděpodobné; s tím se ztotožnil i městský soud v Praze. Soud však nechal bez povšimnutí, že šlo o V. druhé vysvětlení, které podal potom, když se vrátil k usvědčujícím výpovědím. K dřívějšímu V. vysvětlení, že ke změně své usvědčující výpovědi ve prospěch N. dospěl při konfrontaci s ním pod tíhou svědomí, že si účast N. na zabití P. vymyslel

proto, že se domníval, že jeho situace se zlepší, když řekne, že P. bodal nožem i N., se znalec vyjádřil, že je přijatelný i tento V. motiv. Podle znalce motivem změny V. výpovědi může být i snaha zlepšit svou pozici před soudem. Soud se těmito dalšími závěry znalce nezabýval a nepřihlédl ani k závěru znalce, že V. věrohodnost je problematická nejen proto, že stále mění své výpovědi, ale především proto, že za jeho výpověďmi o spoluúčasti N. na zabití P. je složité předivo motivů, které souvisejí s jeho sebehodnocením, a tyto motivy nejsou zcela přehledné.

Z hlediska posouzení věrohodnosti L. V. měl se soud zabývat též výpovědí svědka P. E., který hodnotil V. jako bezcharakterního, poněvadž vždy něco provedl a potom to svedl na jeho staršího syna.

Pokud jde o hodnocení věrohodnosti N., bylo třeba uvážit, že N. sice, pokud jde o jeho jednání po zavraždění P., měnil své výpovědi, avšak jeho výpovědi týkající se rozhodujících údajů o jeho účasti a chování na místě činu jsou od počátku trestního stíhání stejné, a že N. neměl ani pro účast na vraždě P., kterého vůbec neznal, adekvátní motiv. Proto je věrohodnější vysvětlení N., že V. doprovodil na místo činu jen proto, aby mu event. pomohl, když vyrozuměl z jeho řeči, že chce P. zbít, aby mu ukázal, že je silnější, a aby ho P. přestal vydírat. V této souvislosti měl soud uvážit, že tvrzení V., že se dohodl s N., že P. usmrtí on a V. zůstane v bytě své matky, aby měl alibi, je v rozporu s dalším jednáním V., který bez jakékoliv předchozí domluvy s N. šel s P. a N. k retenční nádrži v Hostivaři a sám zahájil útok proti P.

Obviněný V. již při svém výslechu u prokurátora dne 9. 9. 1981 připustil, že přistoupil k ležícímu P. z pravé strany. V hlavním líčení u městského soudu pak uvedl, že N. stál na levé straně při levém boku P. Rovněž J. N. již při své první výpovědi dne 8. 9. 1981, dále při provedení rekonstrukce dne 11. 11. 1981 a v hlavním líčení u městského soudu v Praze vypovídal shodně s V., že V. při bodání nožem klečel po pravé straně poškozeného.

Podle znalce z oboru soudního lékařství MUDr. J. Š., přítomného u rekonstrukce, způsob, jak V. předváděl provedení vraždy, neodpovídá vzniku ran. Podle názoru znalce dvě rány by odpovídaly tomu, jak V. znázorňoval bodání, když byl rozkročen nad tělem poškozeného. Ostatní rány při obvyklém držení nože by odpovídaly tomu, že byly zasazeny z pravé strany. Mohly vzniknout i při bodání z levé strany při neobvyklém držení nože, což však prokázáno nebylo. V souladu s tímto posudkem znalce je tvrzení N., že první sérii bodných ran V. zasadil poškozenému z pravé strany.

Kdyby městský soud v Praze zhodnotil sám provedené důkazy v jejich vzájemné souvislosti, musel by dospět k závěru, že obhajoba N. v celém průběhu řízení neměněná nebyla provedenými důkazy vyvrácena a byl by povinen postupovat v souladu se základní zásadou trestního řízení „v pochybnostech ve prospěch obviněného“. Stejněho pochybení se dopustil i Nejvyšší soud České socialistické republiky jako soud odvolací, jestliže důvodné odvolání obviněného N. podle § 256 tr. ř. zamítl. Vzhledem ke shora vytčeným nedostatkům v řízení před nalézacím soudem nesprávně odvolací soud označil poslední slovo V., jimž opět potvrdil obhajobu obviněného N., za pouhé „extempore“ sledující účel zpochybnit správnost skutkových zjištění. Povinností odvolacího soudu bylo v odvolacím řízení pokračovat a podrobně vyslechnout obviněného V. k jeho prohlášení při udělení posledního slova (§ 218, § 238 tr. ř.).

Při novém projednání bude muset městský soud uvážit, pokud nedojde, ke změně důkazní situace, zda obviněný N. svým jednáním po usmrcení P. nenaplnil znaky trestného činu nadřezování podle § 166 odst. 1 tr. zák., jak je to naznačeno v stížnosti pro porušení zákona, je podle názoru Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky vyloučen, poněvadž ustanovení § 168 odst. 1 tr. zák. je k trestnému činu nadřezování podle § 166 tr. zák. ve vztahu subsidiarity.